

Βασίλης Χάρος

"Σε α' ενικό..."

**Απόσπασμα από την αυτοβιογραφία του Χάρου,
στην έκδοση της Ένωσης Ελλήνων Χαρακτών:
Βασίλης Χάρος «εις μνήμην», Αθήνα 2001.**

ΧΑΡΑΚΤΙΚΗ (ΑΓΩΝΕΣ ΚΑΙ ΑΓΩΝΙΑ)

«Μέχρι τον περασμένο αιώνα, η συνήθεια των ιστορικών της τέχνης να κατατάσσουν σε ομάδες κάθε καλλιτεχνική εκδήλωση οδήγησε τους καλλιτέχνες και το κοινό να θεωρήσουν τη χαρακτηριστική κατώτερη τέχνη, ενώ η ζωγραφική και η γλυπτική είχαν το δικαίωμα να θεωρούνται υψηλές τέχνες.» Έτσι άρχισε το κείμενο με τίτλο «Η αισθητική της εστάμπας», που είχα δημοσιεύσει στο Χρονικό 1975, που εξέδιδε το Καλλιτεχνικό και Πνευματικό Κέντρο «Ωρα». [...]

Το άρθρο μου αυτό, μαζί με τ' άλλα που θ' ακολουθήσουν πέντε χρόνια αργότερα, όταν ο μακαρίτης [Ασαντούρ Μπαχαριάν](#), το 1980, με παρακάλεσε να γράψω ένα ένθετο για τη χαρακτηριστική στον κατάλογο της μεγάλης έκθεσης «Η χαρακτηριστική στην Ελλάδα σήμερα» είναι η αρχή ενός αγώνα δύσκολου που άρχισα ενάντια στο παρεμπόριο της χαρακτηριστικής, που εκείνο τον καιρό εμφανιζόταν και στην πατρίδα μας και που οι διάφοροι κερδοσκόποι καλλιτέχνες, εκδότες και γκαλερί θόλωσαν έντεχνα τα νερά, βαφτίζοντας κάθε υπογεγραμμένο φωτομηχανικό παράγωγο πρωτότυπο χαρακτηριστικό έργο.

ΕΓΧΡΩΜΕΣ ΛΙΘΟΓΡΑΦΙΕΣ

Το 1981 ο διευθυντής του περιοδικού Ζυγός, Φραντζής Φραντζεσκάκης, μου παραχώρησε πέντε σελίδες να γράψω ελεύθερα τους προβληματισμούς μου. [...]

Το πρωτότυπο χαρακτηριστικό είναι απόλυτα συνδεδεμένο με το υλικό απ' όπου βγαίνει, γιατί αυτό του δίνει τον ιδιαίτερο χαρακτήρα που το κάνει να είναι ένα έργο τέχνης. Η πέτρα, το ξύλο και το μέταλλο είναι τρία διαφορετικά υλικά, που μπορούν και τα τρία να δώσουν γνήσια και αληθινά έργα τέχνης. Απαραίτητη όμως προϋπόθεση είναι η αγάπη και η συγκίνηση για καθένα απ' αυτά. Δεν φτάνει, δηλαδή, να πάρει ο καλλιτέχνης ένα ξύλο ή έναν τσίγκο και να δουλέψει πάνω εκεί για να δει να βγαίνει το έργο του σε πολλά αντίτυπα. Πρέπει να είναι δεμένος με το υλικό του, να το γνωρίζει καλά και να ξέρει τις δυνατότητες του. Πρέπει ακόμη να ελέγχει τα εργαλεία του, όπως ο ζωγράφος τα πινέλα του, για να μπορεί με αυτά να διοχετεύει το αίσθημα του στο χαρτί. Με άλλα λόγια, να κατέχει την τεχνική του από την αρχή ως το τέλος, για να είναι σε θέση να εκφράζεται αυθόρμητα και χωρίς οδηγίες.

Το πρωτότυπο χαρακτηριστικό δεν είναι μια εικόνα τυπωμένη σε χαρτί και βαλμένη σε μια κορνίζα, μα ένα έργο τέχνης με όλα εκείνα τα στοιχεία της αγάπης και της συγκίνησης που συντελούν στη δημιουργία του. Η πέτρα, το ξύλο ή ο χαλκός -για να μιλήσουμε για τα βασικά υλικά της χαρακτηριστικής- πρέπει να περάσουν απ' τα χέρια του χαρακτήρα πριν ακόμα χαρακτούν. [...]

Την ώρα που ο καλλιτέχνης προετοιμάζει ο ίδιος το υλικό του, αρχίζει και η επαφή

του μ' αυτό, η γνωριμία, που θα οδηγήσει τη σκέψη του στη σύλληψη της σύνθεσης που πρόκειται να κάνει. Το υλικό κρύβει πάντα ένα μυστήριο, που στο χαρακτηριστικό έργο δεν φανερώνεται απ' την αρχή. Γεννιέται σιγά σιγά και αποκαλύπτεται κατά στάδια, μέχρι που να φτάσει στο τελικό αποτέλεσμα. Όσο διαρκεί το σχέδιασμα για το πρώτο χρώμα, η σκέψη του καλλιτέχνη προωθείται και στα άλλα χρώματα που θ' ακολουθήσουν. Έτσι, κάθε χρώμα γεννάει κάποιο άλλο, και όλα μαζί, αν συνταιριαστούν, αποδίδουν το όραμα του καλλιτέχνη. Η ολοκλήρωση του έργου δεν είναι άσχετη ούτε με την οξειδωση της πέτρας, ούτε με το μελάνωμα, ούτε με την πίεση της πρέσας και την προσπάθεια να τυπωθεί. Όλ' αυτά που συνθέτουν έναν αγώνα είναι τόσο έντονα, τόσο ζωντανά, που και το χαρακτηριστικό έργο γίνεται το ίδιο ζωντανό και πρωτότυπο, γιατί βγήκε εξ ολοκλήρου απ' τα χέρια του δημιουργού. [...]

Κατά το τέλος του 1985, το Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Αθηναίων οργάνωσε μεγάλη έκθεση χαρακτηριστικής ελληνικών καλλιτεχνών. Μου ανέθεσαν να προλογίσω τον κατάλογο. Χωρίς δισταγμούς, μπαίνω βαθιά στην ανίχνευση των προβλημάτων της χαρακτηριστικής. [...]

ΧΑΡΑΚΤΙΚΗ ΚΑΙ ΚΕΡΔΟΣΚΟΠΙΑ

Η χαρακτηριστική είναι τέχνη δημοκρατική. Το μεγάλο πλεονέκτημα της είναι ότι παράγει φτηνά έργα, προσιτά στις πλατιές μάζες. Με την ίδια δυνατότητα που ο καθένας αγοράζει ένα αντικείμενο χρήσης για το σπίτι του, μπορεί να αποκτήσει το πρωτότυπο χαρακτηριστικό, που σίγουρα θα δώσει όχι μόνο οπτικά ερεθίσματα, αλλά και πνευματικά, αυτά δηλαδή που στοχεύουν στη γαλήνη του ανθρώπου.

Η φύση της χαρακτηριστικής, που παράγει περισσότερα από ένα αντίτυπα, έχει ένα αδύνατο σημείο. Όπως έχει τη δυνατότητα να προσφέρει ορισμένα αντίτυπα, που το καθένα έχει τη μοναδικότητα του, άλλο τόσο -και ευκολότερα μάλιστα- με τις σύγχρονες τεχνικές μεθόδους μπορεί να παραγάγει μηχανικά έναν πολύ μεγάλο αριθμό αντιτύπων. Αυτό ακριβώς εκμεταλλεύτηκαν οι έμποροι και οι εκδότες και χρησιμοποίησαν τη χαρακτηριστική για καθαρά κερδοσκοπικούς σκοπούς. Το φαινόμενο αυτό παρατηρήθηκε μετά τον β' παγκόσμιο πόλεμο και εξακολούθη να υπάρχει μέχρι σήμερα.

Σε ολόκληρη την Ευρώπη παρατηρείται μια αυξημένη αγορά χαρακτηριστικής τελείως ανεξέλεγκτη. Αφίσες, ρεπροντιξιόν, ύποπτες εκδόσεις, σφραγίδες ονομάτων και πλαστογραφίες, τα πάντα πωλούνται σε αυθεντική χαρακτηριστική. Εκδότες και τυπογράφοι ανακάλυψαν ότι η αγορά είναι επικερδής. Ορισμένοι καλλιτέχνες συμμετέχουν επίσης στο παιχνίδι για τα χρήματα και δέχονται ευχαρίστως να τους εκμεταλλεύονται.

Η παρα-αγορά έχει πάρει τεράστιες διαστάσεις στην Ευρώπη, αλλά και στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια, κυρίως στη λιθογραφία και τη μεταξοτυπία. Σε ορισμένα κράτη, όπως στη Σουηδία, αναγκάστηκε να επέμβει το Κράτος. [...]

ΕΝΩΣΗ ΕΛΛΗΝΩΝ ΧΑΡΑΚΤΩΝ

Είχε βραδιάσει και δεν είχα καταλάβει πώς πέρασαν εφτά ολόκληρες ώρες συνεχόμενες, σκυμμένος πάνω στην πέτρα, με τα οξέα και τη χημική μελάνη. Ένωθα όμως τόσο κουρασμένος, που έπεσα σε μια πολυθρόνα, για να προωθήσω με τη

σκέψη τη συνέχιση της δουλειάς μου. Με τη λιθογραφική πέτρα έχω μια ιδιόμορφη ερωτική σχέση.

Ο χρόνος και οι συνέπειες στην υγεία από τη χρησιμοποίηση τοξικών υλικών δεν υπολογίζονται, μπροστά στη χαρά της δημιουργίας. Ούτε η σωματική κόυραση, που προκαλεί η βαριά εργασία της χάραξης αλλά κυρίως της χειρωνακτικής εκτύπωσης στα παραδοσιακά επίπεδα πιεστήρια.

Εκείνο που συγκεντρώνει ολόκληρο το ενδιαφέρον του καλλιτέχνη είναι το καλλιτεχνικό αποτέλεσμα: ένα έργο ζωγραφικό, αλλά και χαρακτηριστικό μαζί. Ένα έργο μοναδικό, που έχει όμως και τη δυνατότητα λίγων χειροποίητων αντιτύπων. [...]

Στ' αυτιά μου ακούγεται ακόμα ο απόηχος από τα λόγια του δασκάλου, που γεμάτος θέρμη μας έλεγε κάποτε: « Η τέχνη θέλει μόχθο και έρωτα. Να αποφεύγετε τις εύκολες λύσεις. Να είστε αληθινοί. Να ζωγραφίζετε για σας, ό,τι σας αρέσει, όπως εσείς αισθάνεστε. Μην πέσετε θύματα του εμπορίου και του κέρδους. Αυτά είναι οι μεγάλες αρρώστιες της τέχνης. [...]